

Overzichtelijk beeld van de Slag om Arnhem

Toen een collega van mij op een van de lerarenopleidingen – het is al een hele tijd geleden! – hoorde dat ik een college zou geven over oorlog en staatsvorming in het vroegmoderne Europa, keek ze me verbaasd aan. ‘Lesgeven over oorlogvoering, dat doe je toch niet?’

Vanaf het moment dat we de menselijke samenlevingen beschavingen kunnen noemen, ontstonden er oorlogen: gewapende conflicten tussen menselijke samenlevingen op een georganiseerde wijze. En met het ingewikkelder worden van die beschavingen – we noemen dit ook wel: ontwikkelder – werd de schaal waarop men die conflicten uitvocht steeds groter en ingewikkelder. Ik weet echter niet of het woord ‘ontwikkeld’ hier ook op van toepassing is. Oorlog brengt het slechtste en het beste in de mens naar boven, zoals lafheid, haat en wreedheid aan de ene kant en moed, opoffering en kameraadschap aan de andere. Bovendien zijn oorlogen óók een drijvende kracht achter de ontwikkeling van de samenleving. Denk hierbij aan staatsvorming en centralisatie, en aan de ontwikkeling van wetenschap en techniek. Volgens Heraclitus is oorlog zelfs de vader van alle dingen. Kortom, oorlog en samenleving zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en daarmee is de geschiedschrijving van oorlogen volkomen gerechtvaardigd, zowel op het persoonlijke als op het maatschappelijke niveau. Het is dus ook niet vreemd dat, wat algemeen wordt beschouwd als ‘het’ klassieke geschiedwerk, de *Historiën* van Herodotus, over oorlog gaat, in dit geval de Perzische Oorlogen. Over de grootste oorlog uit de menselijk geschiedenis, de Tweede Wereldoorlog – we noemen hem hier ten lande niet voor niets dé oorlog – zijn bibliotheken vol geschreven en over aspecten

ervan, zoals de Slag om Arnhem, boekenkasten. En nu komt Antony Beevor met zijn *Slag om Arnhem*, of eigenlijk met zijn relaas over Operatie Market Garden, want de gevechten om de verkeersbrug over de Rijn in de Gelderse hoofdstad in september 1944 vormden slechts een onderdeel van dit masterplan van de Engelse maarschalk Montgomery om de oorlog nog in het najaar van 1944 te kunnen beëindigen.

Is wat Beevor schrijft over het mislukken van deze operatie nieuw? Ik kan daar niet over oordelen, die hele boekenkast heb ik nooit doorgenomen, maar Beevor legt wel de vinger op drie zwakke onderdelen van het plan: de bevoorrading die nog steeds vanuit Normandië moest plaatsvinden, omdat in de ‘Blitz-strategie’ van de Engelse bevelhebber geen plaats en tijd was voor het vrijmaken van de haven van Antwerpen, het transport langs de te smalle corridor – de *Hell’s Highway* – door Zuidoost-Nederland én de luchtlandingen aan de Veluwerand die te ver van de brug over de Rijn

lagen. Montgomery’s plan was gebaseerd op wensdenken. Alleen als alles had meegezet zou Operatie Market Garden slagen. Maar het zat niet mee. Want de geallieerde soldaten, die de bruggen over de rivieren en kanalen in Zuidoost-Nederland moesten veroveren en de weg moesten vrijmaken voor de legermacht die door moest stoten naar Duitsland om daar het Ruhrgebied te omsingelen, kregen te maken met een vijand die nog steeds bereid was om terug te vechten en met terreinomstandigheden die het uitvoeren van hun operaties ernstig bemoeilijkten, zo niet onmogelijk maakten. Tanks op een dijk in een polder zijn schietschijven en eenmaal uitgeschakeld een obstakel voor alles wat erachter komt, want ‘eventjes’ de dijk af is onmogelijk: iedereen komt onherroepelijk vast te zitten in de drassige bodem. En dan hebben we het nog niet gehad over de falende radioverbindingen, de in Engeland opgestelde weer rapporten die voorbijgingen aan het feit dat het weer op de Britse

ANTONY BEEVOR DE SLAG OM ARNHEM

De Slag om Arnhem. Antony Beevor (Ambo/Anthos, Amsterdam 2018), 472 blz., € 34,99

eilanden enorm kan verschillen met dat op het continent en de onwil van de Britse officieren om gebruik te maken van de informatie van het Nederlandse verzet. Daarnaast past Operatie Market Garden naadloos bij andere Britse militaire ondernemingen als Gallipoli en de Slag aan de Somme, waarin ook soldatenleven werden opgeofferd aan de ambities van hun bevelhebbers en het onvermogen van die laatsten zich voor te stellen wat er fout kan gaan bij de uitvoering van hun plannen. Want een militaire regel is dat alles duister en onzeker wordt vanaf het moment dat de strijd daadwerkelijk is begonnen. Maar dit alles lijkt me over de Slag om Arnhem wel bekend.

Wat is dan de meerwaarde van dit boek? Nu, dat is dat Antony Beevor in staat is om de lezer zowel het overzicht te geven van het hele 'theater' tussen 17 en 25 september 1944, als de mogelijkheid te bieden zich in te leven in de verschillende acteurs, geallieerden en Duitsers – hoog en laag in rang – en Nederlandse burgers. Een overzichtelijk beeld van de slag op macro- en microniveau, in zoverre dat natuurlijk van een militaire operatie gegeven kan worden. En daarbij beschrijft hij ook de onmogelijke positie, aan de Betuwse kant van de Rijn, van de Poolse luchtlingsdivisie van generaal-majoor Sosabowski, die in oudere Britse publicaties nog weleens de zwartepiet kreeg toegespeeld. Toch wringt één ding: het optreden van Montgomery zelf blijft onderbelicht. In het boek wordt hij opgevoerd als bedenker van Market Garden. Beevor beschrijft hoe Montgomery zijn plan doordrukte bij Eisenhower, maar wat hij deed en dacht toen de strijd eenmaal was losgebarsten en wat zijn reactie was op het mislukken ervan, komen we niet te weten. Maar misschien hoort dit wel meer thuis in de biografie van de maarschalk.

Hans Pols

De alleskunner

Over Simon Vestdijk is eens gezegd dat hij sneller kon schrijven dan God kon lezen. Een eeuw eerder moet dat ook voor Jacob van Lennep (1802-1868) hebben gegolden, gezien zijn overdaad aan pennenvruchten. Zijn verzamelde werk bestaat exclusief de vele brieven uit zesendertig delen. Naast historische romans als *De Roos van Dekama* en *Ferdinand Huyck* (vroeger verplichte kost op school) en andere romantische pillen schreef hij gedichtenbundels (voor elke gelegenheid bedacht hij wel iets), toneelstukken, dagboeken, reisverhalen, pamfletten, almanakbijdragen (zeer populair in zijn tijd), essays, geschiedeniswerken voor jong en oud, duizenden epistels (buiten zijn werk om minstens tien per dag, en zeker geen kattenbelletjes!), een biografie over zijn vader (hoogleraar klassieke talen) en grootvader (politicus) en wat al niet meer.

Hij waagde zich bovendien aan vertalingen van Vergilius, Shakespeare en Byron. En dan was hij ook nog eens tekstbezorger van de poëzie en tragedies van Vondel, die hij in het protestantse Nederland met twaalf dikke delen uit de vergetelheid haalde. De eerste uitgave van *Max Havelaar* kon eveneens op zijn conto worden geschreven. Multatuli probeerde deze via een rechtszaak nog tegen te houden. Van Lennep had namelijk de jaartallen en plaatsnamen met puntjes gecensureerd en de godsdienstkritiek en andere scherpe kanten eruit gehaald, waardoor het beroemdste werk uit onze literatuur weinig meer weg had van een aanklacht. Maar ook op maatschappelijk

gebied was Jacob van Lennep een duizendpoot. Zo kwam er door zijn toedoen een waterleiding vanuit de duinen naar Amsterdam, nadat zijn vader hem een lap grond bij Heemstede had geschonken. Voor de realisatie schakelde hij een Engelse ingenieur in, die in Londen de nodige ervaring had opgedaan. Tevens haalde hij aan de overzijde van de Noordzee met aandelen de miljoenen op voor de financiering. In eigen land had men, hoe hij ook 'schooide', de hand op de knip gehouden. Amsterdam werd door hem de eerste Nederlandse stad met een waterleiding en als bonus bleef het tijdens de eerstvolgende cholera-epidemie grotendeels gespaard.

De hoofdstad dankt nog veel meer aan hem. Hij heeft onder andere zijn best gedaan voor de oprichting van de standbeelden van Rembrandt en Vondel, die nog tijdens zijn leven werden onthuld. Eveneens zette hij zich in voor de bouw van het Amstel Hotel, want hij voorzag dat in de toekomst het toerisme voor de stad belangrijk zou worden. Als voorzitter van de commissie liep hij voor de inzameling van het geld het vuur uit de sloffen. Verder vreesde hij dat Amsterdam in de toekomst als havenstad in belangrikheid zou achterblijven, als er geen doorgraving kwam van 'Holland op zijn smalst'. Het resulteerde in 1876, acht jaar na zijn dood, in de opening van het Noordzeekanaal.

En dan waren er nog zijn talrijke landelijke bemoeienissen. Hij was een van de initiatiefnemers van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, dat, door Van Lennep

